

***Fenomenologie
van weer en wolken***

*Dag van de Fenomenologie
Zaterdag 17 en zondag 25 april 2021*

Werkgroep Anselma Remmers

Het waarnemen van de wolken en het weer

Het waarnemen van wolken en weer laat zich moeilijk in één moment vangen. Weer en wolken zijn voortdurend in beweging en verandering. Pas door op vele momenten door het jaar heen en door de dag heen te kijken, gaan je dingen opvallen, die juist karakteristiek zijn. Je zou kunnen zeggen: juist dat tijdsaspect is karakteristiek. Het voortdurende verschijnen en weer verdwijnen.

En wat voor een weer er ook is, altijd is er een bepaalde relatie met de zon. De zon verandert steeds van positie ten opzichte van de aarde. Mede daardoor is ook de plaats op aarde bepalend voor de luchten die je kunt zien. De tropische luchten rond de evenaar zijn heel anders dan de droge luchten boven een woestijn, steppe of poolgebieden. De dynamiek van de lucht is in de bergen anders dan in ons vlakke land aan zee. In die zin vormen landschap en lucht, zon en aarde een samenhang, die in zich beweeglijk en veranderlijk is.

Hieronder geef ik enkele kijkrichtingen mee, mogelijke werkvormen en daarna enkele denkrichtingen. Om je al kijkend en denkend te verwonderen over het weer en om vanuit de waarneming zoekend te komen tot een begrip voor wat je ziet.

Kijkrichtingen

Wolken waarnemen ruimtelijk:

- Welke vormen zie je (bijv. grillig, rond, gestrekt, als veren, als bloemkolen)?
- Welke 'substanties' zie je (bijv. dik, dun, wollig, uitgewaaierd)?
- Op welke verschillende hoogtes zie je bepaalde wolken?
- Hoe is het spel van licht en kleur?
- Hoe is het rond de horizon en hoe is het recht boven je?
- Hoe is het in oost, west, noord en zuid?
- Hoe verhoudt zich de wolkenlucht tot de plaats waar de zon staat?
- Hoe verhouden zich de wolken 's ochtends of 's avonds tot de maan of sterren?
- Hoe is de luchtvochtigheid? Is er regen, sneeuw of hagel of juist droogte?
- Is er wind? Van welke kant? Hoe krachtig? En drijven de wolken dezelfde kant op als de windrichting die je dichtbij voelt?
- Hoe is de dynamiek van de wolken t.o.v. elkaar?

Wolken waarnemen in de tijd:

- Hoe zie je de wolken veranderen (bijv. binnen 10 minuten)?
- Waar komen de wolken vandaan en waar gaan ze naar toe?
- Hoe of waar of wanneer verschijnen en verdwijnen de wolken?
- Hoe is de wolkenlucht door de dag heen (ochtend, middag, avond)?
- Hoe verandert de wolkenlucht tijdens zonsopkomst of zonsondergang?
- Welk weer brengen de wolken met zich mee?
- Wat neem je waar als er sprake is van een weersomslag?
- Kun je op grond van het weer nu 'voorspellen' hoe het de volgende dag zal zijn?
- Zijn er typische herfst-, winter-, voorjaar- of zomerluchten?

Identiteit en impuls:

- Welke stemming beleef je bij de lucht? Bijv. Is er rust, vredigheid, dreiging, opklaring?
- Hoe verandert het landschap door het weer en de wolken en wat doet dat met je?
- Als je het weer zou benoemen als een karakter van iemand, welk karakter heeft dan dit weer en deze wolkenlucht? (Bijv. bedrukt, ernstig, liefdevol).
- Stel dat deze wolkenlucht door een kunstenaar aan de hemel zou zijn geschilderd, wat zou deze kunstenaar daarmee willen uitdrukken?
- Nog anders gesteld: Wat wil deze wolkenlucht ons meegeven?
- Of: Als er wezens aan het werk zouden zijn in de lucht, wat hebben zij ons te zeggen? Wat drukken ze uit?
- Hoe doen deze 'wolken-wezens' op dit moment hun werk? (Driftig, dreigend, zwierig, lieflijk?). Waarom zouden ze dit doen?

Werkvormen:

De ruimtelijkheid van de lucht is goed te tekenen of schilderen. Bordkrijt op een blauw papier leent zich goed voor blauwe luchten met losse wolken. Meer grauwe wolken kun je beter tekenen met pastelkrijt of schilderen met waterverf op een witte achtergrond.

De tijdsgestalte zou je met muziekimprovisatie of in een gedicht kunnen weergeven.

De impuls en identiteit kun je om weergeven in een dialoog, door vragen te stellen aan de wolkenlucht alsof je met het 'wezen' van die lucht praat, en innerlijk te luisteren wat voor antwoorden er dan komen; die kun je vervolgens opschrijven.

Je kunt ook proberen in de wolkenlucht die je hebt geschilderd een gezicht naar voren te laten komen. Wat voor een gezicht is dat of welke gezichten zijn dat?

Denkrichtingen

We willen een verschijnsel vaak toch ook kunnen begrijpen en doorgronden. De reguliere wetenschap wil de verschijnselen verklaren uit fysieke oorzaken en voor zover die wetenschap is gebaseerd op waarnemingen, worden er zeker ook 'juiste' verklaringen gevonden. Echter, je kunt het gevoel krijgen dat er nog iets ontbreekt aan die verklaringen. De op het fysieke, materiële gebaseerde verklaring lijkt slechts een onderdeel van het geheel.

Begrip en kennis komen tot stand door het voortdurende wisselgesprek tussen waarnemen en denken. Om tot een volledig begrip te komen, is het daarom belangrijk om niet alleen zoveel mogelijk waarnemingen te verzamelen en naast elkaar te leggen, maar ook om vanuit verschillende denkrichtingen of perspectieven 'denkend te kijken' naar die zintuigelijke waarnemingen. En om tot die veelzijdigheid te komen, is het een mooi middel om de zogenaamde *twalf denkrichtingen of waarheidsperspectieven* langs te gaan. Daarmee kun je de weg afleggen van het materiële naar het spirituele. Door die weg te gaan, probeer je de fenomenen steeds 'doorzichtiger' te maken en te 'lezen' wat zich daar geestelijk in uitdrukt.

Het geestelijke kan zich zo door de activiteit én ontvankelijkheid van de waarnemer openbaren en daarmee 'opstaan' uit het materiële.

Hieronder duid ik die weg aan voor de wolken en het weer, door bij elke denkrichting een denk-vraag te stellen en er soms een voorbeeld van een antwoord bij te geven.

Voor een dieper begrip van deze denkrichtingen verwijs ik naar het boekje van Bob Siepman van den Berg: *'Twaalf denkrichtingen en de methodische stappen in de fenomenologie van Goethe'*. Achterin dit boekje bevindt zich ook een literatuurlijst.

Denken vanuit de twaalf denkrichtingen over weer en wolken

1. Materialisme:

Hoe kan ik het ontstaan van dit weer en deze wolken verklaren uit haar substanties? Dus bijv. wolkvormen en regen: uit water, dat verdampt, opstijgt en condenseert; of bij sneeuw: het bevriezen van condens druppels. De hoogte en de temperatuur van de luchtlag bepaalt het condensatie-niveau.

2. Sensualisme:

Wat kan ik verklaren vanuit mijn zintuigelijke waarnemingen? Bijv.: wat ruik ik? Waar duidt dat op? Wat zie ik? Waar duidt dat op? Wat hoor ik? Waar duidt dat op?

3. Fenomenalisme:

Hoe kan ik door het geheel van mijn zintuigelijke waarnemingen in ruimte en tijd tot een algehele verklaring komen? Bijv. het geheel van veranderende lichten, windrichtingen, zonneschijn, aanwezigheid van zee, land of bergen?

4. Mathematisme:

Hoe kan ik berekenend achterhalen van welk weer of welke wolkensoorten er sprake is? Bijv.: hoe dragen de volgende meetbare gegevens bij aan dit weer: de hoeveelheid land- of zee-massa, de sterkte van de zonnestraling, de richting van de straalstromen, de hoogte van de luchtdruk, de windrichting, de temperatuur, de breedtegraad op aarde, de maand in het jaar, de tijd in de zonnecyclus etc.

5. Rationalisme:

Hoe kan ik beredenerend in oorzaak en gevolg tot conclusies komen? En: hoe kan ik door begripsvorming tot begrip komen?

Een oorzaak en gevolg-redenatie kan zijn: door de aanwezigheid van veel zonnewarmte en veel water uit zee of meren, is er sprake van meer verdamping en wolkvorming.

Begrippen die verhelderend zijn: wolkennamen, zoals cumulus (= bloemkool-of schapenwolken), stratus (= dekenbewolking), cirrus (= veerachtige wolkenlierten) en namen voor de hoogte van de wolkenlagen: cirro (= hoog), alto (= midden) en (= laaghangende regenwolken) nimbo. Als je dit combineert krijg je namen als: cumulonimbus, altostratus of altocumulus, cirro-stratus. Cumuluswolken treden op bij een koudefront dat eraan komt; stratuswolken treden op bij een warmtefront.

6. Realisme:
Hoe kan ik door het geheel van verschijnselen en mogelijke oorzaken (van hierboven) tot een omvattende, realistische verklaring komen?
7. Dynamisme:
Van welke invloeden of krachtenwerkingen is er sprake? Bijv.: hoge en lage druk, straalstromen, stormvloed in combinatie met een bepaalde windrichting en windkracht. Maar ook meer bovenzinnelijk: welke krachten zijn ervaarbaar?
8. Idealisme:
Als ik dit weer of deze wolken zou beschrijven als een ideaal dat zich uitdrukt, welk ideaal is dat dan? Bijv.: het ideaal van 'mooi weer' of het ideaal van 'opklaren' na een tijd van slecht weer. Maar ook woede (ervaarbaar bij donder en bliksem) kan een ideaal in zich dragen, bijv. als toorn of heilige verontwaardiging.
9. Psychisme:
Welke sfeer of stemming is beleefbaar? Waar zit 'm dat in? Wat ervaar ik in mijn ziel? Of wat ervaar ik als ziel van deze wolkenlucht of dit weer?
10. Pneumatisme:
Hoe is de algehele levenssfeer? Hoe vormt zich water tot waterdamp, waterdamp tot ether-substantie en ether-substantie weer tot waterdamp, condens en regen? Welke mystieke ervaring heb ik hierbij? Welk geheel aan geestelijke werking beleef ik hier aan? Welk groter of hoger alomvattend wezen of principe is hier werkzaam?
11. Monadisme:
Welke verschillende wezens of monades (identiteiten) spelen een rol en hoe werken ze op elkaar in? Denk bijv. aan de weergoden uit mythologische verhalen, elementair-wezens of mensenzielen in het leven tussen dood en nieuwe geboorte. Iris Paxino beschrijft in haar boek '*Bruggen tussen leven en dood*' hoe gestorven zielen die al in de sfeer van het Devachan verblijven, als taak kunnen hebben de sneeuw te 'vegen' en de atmosfeer met frisse lucht te 'reinigen', opdat men op aarde weer vrij en vredig kan ademen.
12. Spiritualisme:
Wie werk(t)en initiërend en scheppend in het vormen van de wolken, de bliksem, de regen? Welke hogere wezens schonken ons dit?
Zie bijvoorbeeld de voordrachtenreeks van Steiner '*Die Evolution vom Gesichtspunkte des Wahrhaftigen*' (onlangs vertaald als: '*Uit de schoot der Goden*'); daar gaat hij in op de hiërarchische wezens die werkzaam zijn bij het ontstaan van water en wolken.

Hopelijk levert dit geheel aan mogelijkheden van kijk- en denkrichtingen en werkvormen iets op, dat inspireert en verder brengt.

Anselma Remmers